

Kredyt „frankowy”

Wykład dla członków PT TEPIS 05.05.2020

Paweł Gugła

- adwokat w Kancelarii Prawnej SG LEGAL Sierota Gugła sp. j.
- tłumacz przysięgły języka niemieckiego
- tłumacz konferencyjny
- wykładowca w IPSKT ILS UW

O czym będę mówił?

Tak wygląda frank szwajcarski

To przypomnienie dla tych, którzy spłacają w nich kredyty na dziesiątki lat, a nawet ich nigdy nie widzieli.

O czym będę mówił?

- Co to jest kredyt „frankowy”?
- Jak i gdzie szukać klauzul niedozwolonych?
- Co znaczy, że umowa jest nieważna?
- Jakie są kontrargumenty banków?
- Czym się różni nieważność od „odfrankowania”?
- Co wynika z tego, że umowa jest nieważna?
- Jakie są koszty sporu z bankiem?

Co to jest kredyt „frankowy”?

Art. 69. Prawo bankowe (wersja października 2009)

1. Przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu.

2. Umowa kredytu powinna być zawarta na piśmie i określać w szczególności:

- 1) strony umowy,
- 2) kwotę i walutę kredytu,
- 3) cel, na który kredyt został udzielony,
- 4) zasady i termin spłaty kredytu,
- 5) wysokość oprocentowania kredytu i warunki jego zmiany,
- 6) sposób zabezpieczenia spłaty kredytu,
- 7) zakres uprawnień banku związanych z kontrolą wykorzystania i spłaty kredytu,
- 8) terminy i sposób postawienia do dyspozycji kredytobiorcy środków pieniężnych,
- 9) wysokość prowizji, jeżeli umowa ją przewiduje,
- 10) warunki dokonywania zmian i rozwiązania umowy.

Co to jest kredyt „frankowy”?

- Kredyty **indeksowane** w stosunku do waluty obcej – kwota, którą bank oddaje do dyspozycji kredytobiorcy jest podana w kwocie nominalnej złotych polskich (PLN), kwota ta dopiero w chwili wypłaty kredytu jest przeliczana na walutę obcą.
- Kredyty **denominowany** w stosunku do waluty obcej – kwota, którą bank oddaje do dyspozycji kredytobiorcy w złotych jest wskazana jako równowartość wskazanej ilości waluty obcej. Podana w umowie kwota franków jest tylko składnikiem do obliczenia kwoty w złotych.

Co to znaczy, że umowa jest nieważna?

KLAUZULE NIEDOZWOLONE

Art. 385¹ KC (implementacja dyrektywy 93/13/EWG z 1993 r.)

§ 1. Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

§ 2. Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie.

§ 3. Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta.

§ 4. Ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje.

Co to znaczy, że umowa jest nieważna?

Prejudykaty Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

„Nie ma potrzeby, aby inne osoby mogły wszczynać na nowo postępowanie o uznanie za niedozwolone postanowienia wzorca umowy o tej samej treści normatywnej przeciwko temu samemu pozwanemu przedsiębiorcy, gdyż skutki wyroku działają na ich rzecz w indywidualnych sporach z tym przedsiębiorcą. (...) Skutki te wyrażają się w daleko idącej ingerencji w sferę prawną pozwanego przedsiębiorcy, który musi się liczyć z tym, że w każdym indywidualnym sporze z jego udziałem sąd – pozostając związany prejudycjalnym skutkiem tego wyroku – będzie musiał uznać dane postanowienie umowne za niedozwolone (...)”

(uchwała (7) SN z 20.11.2015 III CZP 17/15)

Co to znaczy, że umowa jest nieważna?

Świadczenie główne stron

Zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej klauzule kształtujące mechanizm indeksacji określają **główne świadczenie kredytobiorcy**

(wyroki SN z 4.4.2019, III CSK 159/17, z 9.5.2019, I CSK 242/18, z 11.12.2019 V CSK 382/18)

Co to znaczy, że umowa jest nieważna?

Art. 353¹ KC [Zasada swobody umów]

Strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.

Co to znaczy, że umowa jest nieważna?

Art. 58 KC [Nieważność bezwzględna]

§ 1. Czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy.

§ 2. Nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

§ 3. Jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana.

Jak i gdzie szukać klauzul niedozwolonych?

Jakie klauzule budzą wątpliwości?

- określenie oprocentowania przez bank zgodnie z „parametrami rynkowymi”
- klauzule uzależniające wysokość kwoty oddawanej do dyspozycji i spłacanej od tabeli kursowej banku

Jak i gdzie szukać klauzul niedozwolonych?

„Zmiana wysokości oprocentowania Kredytu może nastąpić w przypadku zmiany stopy referencyjnej określonej dla danej waluty oraz zmiany parametrów finansowych runku pieniężnego i kapitałowego w kraju (lub krajów zrzeszonych w Unii Europejskiej), którego waluta jest podstawą waloryzacji”.

(por. wyrok SR dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 27.09.2016 r. XVIII C 4360/15)

Jak i gdzie szukać klauzul niedozwolonych?

„Kredyt jest indeksowany do CHF/USD/EUR, po przeliczeniu wypłaconej kwoty zgodnie z kursem kupna CHF/USD/EUR według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej w Banku w dniu uruchomienia kredytu lub transzy.”,

„W przypadku kredytu indeksowanego kursem waluty obcej kwota raty spłaty obliczona jest według kursu sprzedaży dewiz, obowiązującego w Banku na podstawie obowiązującej w Banku Tabeli Kursów Walut Obcych z dnia spłaty.”

Jak i gdzie szukać klauzul niedozwolonych?

„Do przeliczeń wysokości rat kapitałowo-odsetkowych spłacanego kredytu stosuje się kurs sprzedaży danej waluty według Tabeli kursów obowiązującej w Banku w dniu spłaty, w momencie dokonywania przeliczeń kursowych.”

Jak i gdzie szukać klauzul niedozwolonych?

„Umowa zawierająca zakwestionowane zapisy jest sprzeczną z naturą stosunku obligacyjnego, wyznaczającego granicę swobody umów.”

(wyrok SA w Warszawie z 23.10.2019 V Aca 567/18)

Jak i gdzie szukać klauzul niedozwolonych?

„Natura stosunków obligacyjnych wyklucza tym samym uznanie, aby do zawarcia albo prawnie znaczącego ukształtowania treści umowy doszło wskutek złożenia przez jedną ze stron oświadczenia woli o treści mogącej odpowiadać rodzajowi konkretnej umowy albo jej istotnych elementów, nie wyłączając również umowy kredytu bankowego, którego przedmiotowo istotne elementy zostały określone w art. 69 Prawa bankowego.”

Jak i gdzie szukać klauzul niedozwolonych?

„Za sprzeczne zaś z istotą stosunków umownych, a tym samym niepodlegające prawnej ochronie, należy uznać zapisy umowy, w której strona ekonomicznie silniejsza, czyli kredytodawca, byłby upoważniony do jednostronnego określenia kursu tej waluty, która została określona jako właściwa dla oznaczenia wysokości rat obciążających kredytodawcę.”

Jak i gdzie szukać klauzul niedozwolonych?

„Zastosowana w umowie indeksacja kredytu formalnie udzielonego w walucie polskiej oraz w tej tylko walucie spłacanego oparta została na podwójnej klauzuli indeksacyjnej, w efekcie zastosowania której zyskiwał pozwany bank w każdym wypadku, gdy w tabelach (...) Banku S.A. notowanie złotego wobec CHF się osłabiało, czyli gdy podawany w niej kurs był dla powodów niekorzystny. Zwiększał bowiem wysokość zobowiązania kredytowego podlegającego spłaceniu.”

Jak i gdzie szukać klauzul niedozwolonych?

*„Umowę zawierającą wskazane upoważnienie, czyli nieodwołującą się do bardziej obiektywnych też kryteriów określenia kursu sprzedaży przy obliczaniu kolejnych rat, a więc też łącznej wysokości kredytu spłacanego, należy uznać za nieważną ze względu na jej sprzeczność z powołanymi przepisami ze wszystkimi konsekwencjami, **które wynikają z art. 58 § 1 k.c. i bez konieczności oceniania skuteczności zapisów tej umowy w rozumieniu przyjętym w art. 385¹ i nast. k.c., a nawet niezależnie od skutków dla rynku kredytowego i obrotu prawnego, jakie mogą wynikać z tego stanowiska, czyli mimo świadomości ilości zawarcia i wykonywania umów tego rodzaju w okresie ostatnich kilkunastu lat w Polsce oraz konsekwencji, nie tylko prawnych, tego stanowiska dla całego systemu bankowego i obrotu prawnego w Polsce.**”*

LEGAL

Jakie są kontrargumenty banków?

Umowa była uzgodniona indywidualnie

*„W świetle Dyrektywy Nr 93/13 przeprowadzenie „formalnych” negocjacji, a więc stworzenie pozoru indywidualnego uzgodnienia, nie jest wystarczające. Do tego, by klauzula umowna została wyłączona spod kontroli pod kątem jej abuzywności, konieczne jest ustalenie faktu przeprowadzenia rzeczywistych, niefingowanych negocjacji, czyli udowodnienie, że konsument miał **realny** wpływ na treść umowy.”*

(tak: Bednarek M (2005): Wzorce umów w prawie polskim. Rozdział 6. Reżim prawny wzorców w obrocie konsumenckim s.6, Legalis C.H. Beck).

Jakie są kontrargumenty banków?

Umowa była wykonywana „uczciwie”

„Oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy”.

(uchwała (7) SN z 20.6.2018 III CZP 29/17)

Jakie są kontrargumenty banków?

Powód ma wyższe wykształcenie i wiedział, co podpisuje

„Artykuł 2 lit. b) dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że osobę fizyczną wykonującą zawód adwokata i zawierającą umowę kredytu z bankiem, w której to umowie nie zostało określone przeznaczenie kredytu, można uznać za 'konsumenta' w rozumieniu przytoczonego przepisu, jeżeli wspomniana umowa nie jest związana z działalnością zawodową tego adwokata.”

(wyrok TSUE z 3.9.2015 w sprawie Horatiu Ovidiu Costea v. sc Volksbank România Sa)

Jakie są kontrargumenty banków?

Powód mógł wybrać oferty innych banków

Nieistotne dla sprawy są kwestie wyboru oferty pozwanego a nie innych banków, a także ewentualne wątpliwości powodów, nie mają one bowiem wpływu na treść łączącego strony stosunku prawnego.

Jakie są kontrargumenty banków?

Unieważnienie byłoby niekorzystne dla powoda

„Skutek, jaki wywoła uznanie niektórych zapisów umownych za niedozwolone postanowienie umowne, ma pełnić funkcję „penalty default”, tj. ma przybrać **efekt odstraszający bank** (przedsiębiorcę) od stosowania w przyszłości nieuczciwych postanowień umownych.

Naliczenie wynagrodzenia dla strony, która wywołała stan nieważności, stanowiłoby obejście przepisów prawa, jak i dyrektywy.”

(Wyrok SN z 4.4.2019 r. III CSK 159/17)

LEGAL

Jakie są kontrargumenty banków?

Unieważnienie byłoby niekorzystne dla powoda

RPO

„całość negatywnych skutków, jakie wynikają dla konsumenta w związku z unieważnieniem umowy, realizuje się w postawieniu w stan natychmiastowej wymagalności pozostałej do spłacenia kwoty. **TSUE nawet nie podejmuje kwestii dalszych potencjalnych roszczeń banków, ponieważ ich dopuszczalność stałaby w rażącej sprzeczności z celami Dyrektywy 93/13, w szczególności w odniesieniu do osiągnięcia skutku prewencyjnego (art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13), to jest zniechęcenia przedsiębiorców do wykorzystywania w zawieranych umowach nieuczciwych postanowień umownych.** Roszczenia, których podniesienie zasygnalizował bank po ewentualnym unieważnieniu umowy (roszczenie o zwrot kwoty kapitału kredytu, w trybie określonym przez bank, o zapłatę wynagrodzenia za korzystanie z kapitału przez 11 lat, żądanie zapłaty odsetek czy roszczenie o zwrot nieruchomości na zasadach surogacji) nie tylko nie znajdują racjonalnych podstaw w przepisach prawa polskiego, ale są bezwzględnie sprzeczne z ratio legis Dyrektywy 93/13.” (por. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/stanowisko-rpo-w-sprawie-kredytu-frankowego-panstwa-dziubakow>)

LEGAL

Jakie są kontrargumenty banków?

Splata kredytu po kursie NBP (Art. 358 § 2 KC)

*„Należy podkreślić, że ta możliwość zastąpienia, która stanowi wyjątek od ogólnej zasady, zgodnie z którą dana umowa pozostaje wiążąca dla stron tylko wtedy, gdy może ona nadal obowiązywać bez zawartych w niej nieuczciwych warunków, **jest ograniczona do przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym lub mających zastosowanie, jeżeli strony wyrażą na to zgodę**, i opiera się w szczególności na tym, że takie przepisy nie mają zawierać nieuczciwych warunków (zob. podobnie wyroki: z dnia 30 kwietnia 2014 r., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 81; a także z dnia 26 marca 2019 r., Abanca Corporación Bancaria i Bankia, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, pkt 59).”*

(Wyrok TSUE z 3.10.2019 r. C-260/18)

Jakie są kontrargumenty banków?

Kredyt był spłacany w CHF na podstawie zawartego aneksu

„Niemożliwe jest przyjęcie, aby aneks z 2008 r. konwalidował wstecz umowę zawartą w 2005 r. Zresztą już z samej treści aneksu wynika bezpośrednio, że reguluje on stosunki stron na przyszłość, a nie z datą wsteczną od momentu zawarcia umowy. Dlatego też, Sąd uważa, że aneks ten w żadnym stopniu nie zmienił faktu, jakim jest to, że analizowana umowa przez okres niewiele ponad 3 lat pozostawała w bezpośredniej sprzeczności z art. 69 i art. 76 Ustawy prawo bankowe.”

Wyrok SO w Warszawie z 29.10.2019 r. V Ca 403/19

LEGAL

Jakie są kontrargumenty banków?

Roszczenie jest przedawnione

Art. 410 KC [Świadczenie nienależne]

§ 2. Świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia.

„Obowiązek zwrotu nienależnego świadczenia ma charakter bezterminowy.”

Wyrok SN z 22.03.2001 V CKN 769/00

Czym się różni nieważność od „odfrankowania”?

Odfrankowanie (wyrok SN z 4.4.2019 r. III CSK 159/17)

- wartość świadczenia powinna być bezpośrednio określona w złotych polskich
- wyeliminowanie z umowy wszelkich przeliczników na walutę obcą
- utrzymania dla umowy oprocentowania według stawek *LIBOR*
- nie ma znaczenia, że strony najprawdopodobniej nie ustaliłyby wysokości oprocentowania kredytu złotowego według stawki *LIBOR*, gdyby były świadome abuzowności klauzuli indeksacyjnej
- wynika to z zastosowania art. 385(1) § 2 k.c. i wyeliminowania z umowy wyłącznie postanowienia uznanego za abuzywne

Czym się różni nieważność od „odfrankowania”?

Unieważnienie (wyrok SN z 11.12.2019r. V CSK 382/18)

- wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką *LIBOR*, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze
- po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (bezskutecznością)

Co wynika z tego, że umowa jest nieważna?

Teoria salda vs teoria dwóch kondykcji (wyrok SN z 11.12.2019r. V CSK 382/18)

- świadczenie spełnione (nadpłacone) przez kredytobiorcę na podstawie postanowienia abuzywnego jest świadczeniem nienależnym oznacza, więc podlega zwrotowi, choćby kredytobiorca był równolegle dłużnikiem banku
- samo spełnienie świadczenia wypełnia przesłankę zubożenia po stronie powoda, a uzyskanie tego świadczenia przez pozwanego – przesłankę jego wzbogacenia

Co wynika z tego, że umowa jest nieważna?

- upadek zabezpieczeń
- konieczność rozliczenia z bankiem różnicy salda

Przykład:

Kredyt zaciągnięty na 600 tys. Spłacono 500 tys.

Pozostało do spłaty wg banku 470 tys.

Różnica salda 100 tys.

LEGAL

Jakie są koszty sporu z bankiem?

- opłata od pozwu 1000 PLN
- zaliczki na biegłych
- wynagrodzenie pełnomocnika
- koszty zastępstwa procesowego
 - 1) do 500 zł - 90 zł;
 - 2) powyżej 500 zł do 1500 zł - 270 zł;
 - 3) powyżej 1500 zł do 5000 zł - 900 zł;
 - 4) powyżej 5000 zł do 10 000 zł - 1800 zł;
 - 5) powyżej 10 000 zł do 50 000 zł - 3600 zł;
 - 6) powyżej 50 000 zł do 200 000 zł - 5400 zł;
 - 7) powyżej 200 000 zł do 2 000 000 zł - 10 800 zł;
 - 8) powyżej 2 000 000 zł do 5 000 000 zł - 15 000 zł;
 - 9) powyżej 5 000 000 zł - 25 000 zł.

Dziękuję za uwagę

adw. Paweł Gugala
SG LEGAL SIEROTA GUGAŁA SP. J.
ul. Jana Nowaka Jeziorańskiego 47/34
03-982 Warszawa
pawel.gugala@sglegal.pl
tel. 22 370 23 20
kom. 606 644 562